

UNIVERZÁLIS GYÁRI MÉRŐMŰSZEREK

Tervevettük, hogy folyamatosan ismertetjük az amatőrökben előforduló univerzális műszerek elektromos és egyéb adatait, kapcsolási rajzukat, az elektromos javításukhoz és hitelesítésükhöz szükséges gyakorlati fogásokat.

ALUNIV (rajműszer)

Ma még forgalomban levő legrégebbi hazai gyártmányú (EKA) univerzális műszer. A régi honvédség nehéz (nagyteljesítményű) rádióállomásai egységfelszereléséhez készült, zöldre festett alumíniumtokban. A műszert a rádió *anód- és fűtőfeszültségeinek*, továbbá az akkumulátorai töltő áramának mérésére tették alkalmassá.

A tok és az alpműszer mechanikailag szilárd, rázásálló.

A tok mérete: 145×97×45 mm

Súly: 0,71 kg

Méréshatárok:

- egyen és váltakozó feszültségnél: 5, 50, 500 V
- egyen és váltakozó áramnál: 0,05, 0,5, 2,5 A

Alpműszermágnes: M 80-as EKM típusú

Alpműszerrugók: alul 6 B, felül 6 B, nyomaték: 22 mgcm

Lengőkeret: EKM kis Deprez lengőkeret, ablakos, 11,2×14 mm-es, perem: 0,5 mm

Lengőtekeres: 0,04 mm vörösrézhuvalból a keretre tekercselt 335 menet, kb. 250 Ω

Alpműszer érzékenysége: 500 μA, 250 Ω

Belső ellenállás:

- egyen és váltakozó feszültségnél: 200 Ω/V

Aramfogyasztás:

- egyen és váltakozó feszültségnél: 5 mA

Feszültségés a söntökön:

- egyen és váltakozó áramnál: 1,25 V

Kapcsolók:

1. Fokozatkapcsoló: A szerelőlapra szegecselt érintkezős és csúszópályás, golyós arretálású, 7 állású bronzlemez kapcsoló.
2. Áramnemkapcsoló: A szerelőlapra szegecselt, egymástól bakelitlennel szigetelt 3 bronzlemez. A kapcsológomb

a hosszabb középsőt nyomja hol a felső, hol az alsó lemezhez.

Pontosság:

- egyenáramnál: ±1,5%
- váltakozó áramnál: ±2% 1000 Hz-ig
±3% 2000 Hz-ig

Vizsgálati feszültség: 2000 V

Egyenirányító: Tekade Kuprox 10 mA-es

G1 7/1.

A műszert kis (200 Ω/V) értéke nem teszi alkalmassá nagy ellenállású körben való megbízható mérésre. Egyoldalas kuprox egyenirányítása sem a legjobb megoldás. Pontos mérés csak 50 Hz-en várható. (Tráfó leágazás ellenőrzése stb.)

$R_1 = 2000 \Omega$	1 W
$R_2 = 0,5 \Omega$	∅ 1,3 mm
$R_3 = 2 \Omega$	∅ 0,5 mm
$R_4 = 22,5 \Omega$	∅ 0,2 mm
$R_5 = 220 \Omega$	∅ 0,1 mm
$R_6 = 5 \Omega$	∅ 0,25 mm
$R_7 = 783 \Omega$	∅ 0,08 mm
$R_8 = 9775 \Omega$	∅ 0,05 mm, vagy 9 kΩ 1% és 800 Ω 1%
$R_9 = 100 k\Omega$	2 W
$R_{10} = 300-400 \Omega$	0,08 mm a váltakozó feszültség és áram besza- bályozá- sára.

Leggyakoribb hibák

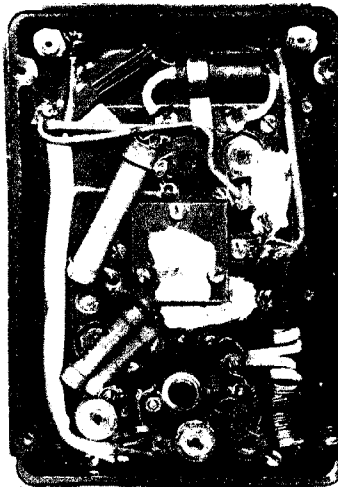
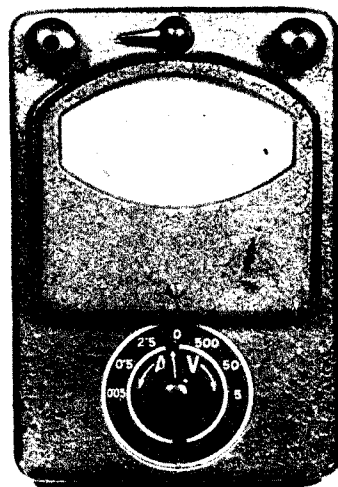
A nagy feszültségés miatt hosszúra adódó söntöt az eredeti gyári készülékeknél átmérő szempontjából aláméretették, hogy a tokban elférjen. Pl. a 2,5 A-es söntnek 1,3 mm átmérőjűnek kellene lennie 2 A/mm² áramsűrűség mellett, hogy ne melegdjék. Valójában csak 0,8 mm, emiatt huzamosabb használatban melegszik, pörkölődik, esetleg leég. A sönt leégése feszültségmérésnél is plusszá teszi a műszert, mert — mint a rajzból látható — feszültségmérésnél is söntöli a műszert, így rontja az Ω/V-ját.

Gyakori hiba még az egyenirányító meghibásodása, főleg akkor, ha a fenti söntleégés váltakozóáram mérésekor következett be.

Jó Tekade kuprox ellenállása 4,5 V-os telepű kézi Pontavi hiddal mérve át-eresztő irányban 200—300 Ω, záróirányban 50 kΩ feletti van. Hiba esetén jól pótolható OA 1160 germániumdióddal (ennek záróellenállása még nagyobb).

Ritkán fordul elő az R_7 -es ellenállás leégése (áramot mérnek 5 V állásban).

Annál gyakoribb az egyen-váltó kapcsoló hibája. Pontosabb mérésnél feltétlenül ellenőrizzük le, hogy a lemezek helyesen érintkeznek-e.

Hitelesítés:

1. Az alpműszert kiforrasztva (nem kell kiserelni) megfelelő rugómenettel vagy mágneszáró sönttel beállítjuk 0,5 mA értékre. A mágneszáróvasat lakkal lekenjük. Ha a lengőtekeres a fenti értéknek megfelelően készült és mégsem sikerül elérni a 0,5 mA érzékenységet, úgy a mágnes legyengült és csak gyengébb rugóval érünk el eredményt.

2. Az alpműszert 0,1 mm-es manganin-spirál (cséve) kiegészítésével beállítjuk 125 mV értékre (amennyiben a lengőtekeres értéke 250 Ω alatt van).

3. Az egyen-váltókapcsolót *egyen állásba* kapcsolva bármely feszültségmérésnél végkiterésénél a hitelesítő műszernek 5 mA-t kell mutatnia. Ha nem, úgy az R_1 vagy az R_2-R_4 sönt hibás.

4. Ha a rajz szerinti értékek pontosak, és a kötések helyesek, egyenfeszültségen és áramon pontos mérési eredményeket kell kapnunk.

5. Váltakozófeszültség besza-
bályozása az egyenirányítóval soros R_{10} ellenállással történik. Az 5 V besza-
bályozása után az összes váltakozó feszültség- és áram-
értékek pontosak lesznek.

6. Ha az egyenirányító jó és mégis beremeg a mutató (egyoldalas egyenirányításnál a mutató rezonál), a mutatóra helyezett nehezék (tartós lakk) segít a helyzeten. Vigyázni kell azonban arra, hogy a mutató balansa újra el nem romoljék.

